

Oponentní posudek diplomové práce

Název práce: Vliv resilience a sociální opory v mentoringových vztazích u školních dětí
Autorka práce: Bc. Petra Novotná
Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Seidlová Málková, Ph.D.

Autorka se ve své diplomové práci zaměřuje na téma mentoringu a vlivu sociálních opor a resilience v něm u školních dětí a dospívajících. Vychází přitom ze své zkušenosti, kterou získala na základě participace ve výzkumném projektu, který byl realizován v neziskové organizaci 5P, vycházející z myšlenek Big Brothers, Big Sisters. Podstatou tohoto programu je podpora dětí a dospívajících zejména z rodin se sociálním znevýhodněním nebo se sociálními problémy prostřednictvím staršího mentora. V rámci minimálně ročního programu se mentor setkává s dítětem a je jeho starším rádcem. Provázení není spojeno s direktivními přístupy, naopak je důležité neformální přijetí dítěte, pochopení, porozumění a podpora tak, aby se dítě ve svém vývoji posouvalo či rozvíjelo na základě tohoto vztahu, nikoli skrze přímé vedení.

Program 5P, podobně jako program LATA, je u nás velmi oblíbený. Může sloužit tam, kde rodina nemá příliš velký prostor na pravidelné psychologické vedení nebo tam, kde je potřeba zajistit „nezávadné“ naplnění volné čas. Dobrovolnické programy jsou vyhledávány i pro možnost dalších sociálních vazeb a nepřímých vzorů pro rozvoj pozitivních forem chování. Rozdílný je i princip, neboť se nejedná o poradenskou službu, může být proto realizován i souběžně s péčí odborného zařízení. Poskytovateli mentorských služeb jsou často nepříliš věkově vzdálení vrstevníci, často studenti humanitních oborů středních a vysokých škol.

Je nesmírně cenné, že přínosy mentorského programu 5P nejsou jen deklarovány či posuzovány prostřednictvím zkušeností. Výzkumný projekt, který se stal mj. i námětem pro tuto práci, sleduje faktory a vlivy, vstupující do programu, což lze jen ocenit.

Autorka práce má dlouhodobou zkušenost s dobrovolnictvím a sama se tohoto terénního výzkumu účastnila jako výzkumný asistent při přípravě projektu, jeho realizaci i ukončování. Měla tedy zkušenost se všemi etapami a mohla tak získat vhled do celého rámce výzkumu. V práci také svou roli komentuje a zmiňuje i etické aspekty výzkumu, které by neměly být opomíjeny.

Teoretická část práce je zaměřena na teorii mentoringu. Po úvodním vymezení a seznámení s historií pojmu seznamuje čtenáře i s různými typy mentoringových programů, včetně shod a rozdílů mezi nimi i principů, které v mentoringovém programu vstupují „do hry“. Pozornost je věnována i užitkům, které dítě ze setkávání se s formálně vedeným a starším vrstevníkem má (po určité době může dojít k posunu k neformálnímu vztahu). V rámci analýz zaměřuje hlavně na otázku resilience a sociálních opor, tak jak jsou součástí účinků mentoringového programu, proto věnuje každému z okruhů samostatnou kapitolu. Autorka pracuje s našimi i zahraničními zdroji, snaží se vybrat to podstatné. Drobnou připomínku mám k sekundárním citacím (chybějící in).

Za vstup do praktické části lze považovat kapitolu 5, ve které shrnuje cíle mentoringových programů. Praktická část obsahuje všechny důležité části – vymezení problémů, definování cílů, popis realizace výzkumu i nástin použitých metod a zpracování dat.

Cílem práce je postihnout pozorovatelné vlivy působení mentoringových vztahů z hlediska resilience a detekovat vlivy mentoringových programů z hlediska sociální opory poskytované klientům programu 5P. Z hlediska metodologického se jedná o sekundární analytickou studii. Přestože bylo ve výzkumu použito více metod, pro diplomovou práci zvolila dvě: a) kvalitativní polostrukturované rozhovory s rodiči, klienty programu a jejich dobrovolníky a b) polostrukturované rozhovory s koordinátory programu 5P. Před vlastní obsahovou analýzou dle stanovených kritérií obou sledovaných oblastí (resilience, sociální opora) seznamuje čtenáře se sedmi dvojicemi dítě – mentor. Zde uvádí nejdůležitější nálezy vzešlé ze strukturovaných rozhovorů, tak jak je uvádělo programem podpořené dítě, ale i jeho mentor a sociální okolí. Vychází přitom z kategorií stanovených v rozhovorech (vztah dítěte a mentora, dítěte a programu 5P, dítěte a rodiny, jeho zájmů, vrstevnických vztahů a postoje ve škole a školních výsledků) a prezentuje tyto údaje ve vztahu ke dvěma etapám výzkumu – prvnímu a poslednímu rozhovoru.

Pro interpretace dosažených dat autorka vyhledala oporu v teorii, stanovuje si kritéria (kategorie) v každé ze dvou sledovaných „proměnných“ (resilience, sociální opory) a každé z nich uchopuje pomocí konkrétních výstupů dvojic. Postupně se při sledování resilience věnuje emočnímu a sociálnímu hledisku, kognitivnímu vývoji a rozvoji identity, přičemž po charakteristikách jednotlivých dětí krátce výsledky shrnuje. V oblasti sociálních opor jsou rozvíjeny kategorie emocionální a instrumentální oblasti a kategorie kognitivních a sociálních aspektů.

V závěrečném shrnutí je komentován vývoj vztahů mezi dítětem a mentorem. Díky skoro ročním kontaktům se často nejedná o jednostranné vztahy. Tak jako mentor projevuje zájem o dítě, i ono se často zajímá o mentora. Rozvíjí se samostatnost dětí a dospívajících, je navázán bezpečný vztah s prostorem pro vzájemnou komunikaci. Mentor se stává jedním z prvků sociální opory i členem rozšířených sociálních sítí.

Autorka zdůrazňuje, že oba koncepty, resilience a sociální opora, se vzájemně ovlivňují a doplňují. Pro obhajobu doporučuji, aby se diplomandka zaměřila na výchozí podmínky ze strany mentorů. Co musí být zajištěno, aby byly výsledky takové, jak jsou popisovány? Mohou nastat i negativně laděné situace v průběhu spolupráce mezi mentorem a dítětem či dospívajícím? Pokud ano, které a jak je možné je řešit?

Práce splňuje kritéria kladená na diplomové práce. Výsledky budou jistě sloužit pro další posun hodnocení mentorských programů. Až na drobné formální prohřešky (drobné překlepy) je na dobré odborné úrovni a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 29. 8. 2014

Dr. Anna Kucharská, Ph.D.